

Tantsuansambel Saltatriculi kui musternäide ajastutruudusest

„Me mängime esinedes, et me ei esine, vaid oleme lihtsalt seltskonna liikmed, keda ülejäänud seltskond juhtumisi pealt vaatab,“ – see on vaid väike osa põhjalikkusest, millega tantsuansambel Saltatriculi oma esinemistele läheneb. Tegu pole pelgalt asjahuvilistega, kes riietuvad keskaegsetesse rõivastesse ja hakkavad justkui muuseas tantsuliigutusi tegema: iga Saltatriculi tants põhineb originaalallikatel ja selle valmimine nõuab suurt pühendumust.

Küsimustele vastas Saltatriculi kunstiline juht Külli Kressa.

Küsis Kairi Janson. Intervjuu valmis Pärnu 2016. aasta hansapäevadeks.

Olete õppinud soome-ugri ja romaani keeli ning ungari filoloogiat. Kuidas jõudsite tantsu juurde? Kuidas just vanatantsude juurde? Kuidas toetavad teie ülikoolis õpitud erialad tantsupoolt?

Ajalooline tants oli enam-vähem esimene tants, mille juurde ma üldse jõudsin – alates ühest lühikesest Jane Gingelli meistriklassist. Huvi oli selle vastu juba enne, siis, kui ma olin kuulda saanud, et selliseid kursuseid vahel üldse tehakse, sest olime ülikooli ajal sõpradega hobi korras vanamuusikaga tegelenud. Ja ka selle perioodi – varauusaja – kirjandus on mulle juba lapsest peale meeldinud, Shakespeare'i komöödiad olen umbes kümnendast eluaastast lakkamatult üle lugenud. Tants oli niisiis üks mosaigitükk, mille abil saada ajastust terviklikum pilt.

Ülikoolis õpitust on kõige otsesem kasu itaalia ja ladina keelest – õppisin neid lihtsalt lõbu pärast ja täiesti juhuslikult selgus hiljem, et originaalmaterjalide uurimiseks kuluvad need oskused marjaks. Samamoodi läbitud vanamuusikakursustest – tänu sellele ei jää ma näiteks hätta toleaeagse noodikirjaga ja suudan vajadusel tantsuallikates olevaid noote tänapäeva muusikutele arusaadavale kujule kirjutada. Kaudsem kasu on arvatavasti ülikoolist saadud üldisest tekstidega töötamise ja nende analüüsimise harjumusest. Ning ajaloo- ja kirjanduskursustest, sest ega tants ei asu vaakumis ja kui tantsuallikad jätavad üsna palju ütlemata, aitavad üldkultuurilised teadmised lünki täita.

Kuidas tekkis mõte Saltatriculi loomiseks?

Me olime sõpradega teistele sõpradele koduteatrit teinud – kõigepealt natuke Molière'i, siis natuke Shakespeare'i, kus näidendid nägid ette tantsustseene. Ma olin Jane'i kursustelt õpitu põhjal sinna mõne lihtsa koreograafia teinud. Sellest kuulis Lilian Langsepp, kes õpetas siis Elleri koolis noortele muusikutele ajaloolist improvisatsiooni. Osa materjali, mille najal ta tahtis oma õpilasi improviseerima panna, oli tantsumuusika – suhteliselt lihtsad lood, millest õpilased pidid variatsioone tegema, ja ta tahtis neile näidata, miks üldse üht lihtsat lugu on nii palju kordi vaja mängida, et tekiks variatsioonide loomise vajadus. Niisiis küsis ta, kas me võiks oma näitemänguseltskonnaga kursuse lõpukontserdil tantsida, et õpilasi motiveerida, ja andis mulle natuke õppematerjali. Nii sai kokku pandud esimene kava, viis tantsu. Kuna meilt telliti selle peale veel esinemisi, siis ühel hetkel tundus, et trupile peaks ka nime panema.

Kui palju liikmeid Saltatriculis on?

Tavaliselt tosina ringis. Neid, kes praegu aktiivselt trennis käivad, on koos minuga 14, aga on veel liikmeid, kes on vahepeal natuke kõrvale jäänud ja plaanivad kunagi tagasi tulla. Päris alguses oli meid kümme, algkoosseisust on praegu alles kolm.

Mis paelub teid just vanatantsude juures?

Mind paelub võimalus varauusajast terviklikum pilt saada. Muusika meeldib ka ja on tore teada, kuidas selle muusika järgi tantsida. Mulle pakub ka lõbu tantsude rekonstrueerimine originaalõpikutest, see on nagu loogikamõistatuste lahendamine.

Millised inimesed tantsuansamblisse kuuluvad? Kui palju neid on?

Väga erineva taustaga, aga nad on tavaliselt kas ülikooliga seotud või seal kunagi õppinud, keskmine haridus on meil vist magistrikraad. Mõni aasta tagasi lõõpisin, et meil on trupis rohkem doktorikraade kui juhilube, praeguseks on mõni doktor endale juhiloa teinud ja see proportsioon veidi paigast nihkunud. Aga erialad on seinast seina – bioloogia, IT, matemaatika, filoloogia, kunst, teoloogia, füüsika.

Saltatriculi on tegutsenud juba 15 aastat. Mis on selle ajaga tantsuansambli juures muutunud?

Koosseis on teisenenud, kuigi muist vahepeal eemal olnud liikmeid on hakanud tagasi tulema. Minu teadmised on nüüd suuremad kui alguses, nii et ma loodan, et tantsurekonstruktsioonid on nüüd paremad. Ja kostüümpark on ajapikku suuremaks kasvanud, kostüümid ise on kvaliteetsemad.

Üks suuremaid erinevusi algusaegadega võrreldes on see, et kui alguses tegime trenni sporaadiliselt – enne esinemist hästi tihedalt, aga siis jälle üldse mitte – siis nüüd on meil juba aastaid regulaarsed trennid käinud.

Mida peate oluliseks selleks, et üks tantsuansambel toimiks?

Huvitatud inimesi on vaja.

Kui keeruline on tantsumaterjali leidmine ja sellest ühtse tantsukava valmis tegemine?

Algul kasutasin päris palju Jane Gingelli rekonstruktsioone, aga üsna varakult hakkasin proovima ka ise allikatesse süüvida. Internetiajastul pääseb neile õnneks kergesti ligi – enamik renessansstantsu tekste on veebis üleväl. Neid, mida netist ei leia, saab näiteks raamatukogudevahelise laenutusega tellida. Ja trupi liikmed kinkisid mulle hiljuti sünnipäevaks 15. sajandi tantsukäsikirjade konkordantsi.

Kust on pärit suurem osa teie repertuaari kuuluvaid vanatantse? Kas seal on ka mõni meie kandist pärinev tants?

Itaaliast, Prantsusmaalt ja Inglismaalt, näpuotsaga Hispaaniast. Siitkandist ei ole leitud ühtegi nii vana tantsuõpikut ega -konspekti; lähim, mida ma tean, on nn Nürnbergi käsikiri, aga see sisaldab samu tantse, mida Itaalia käsikirjad. Kaudseid allikaid natuke on, näiteks hiliskeskaja pidude kirjeldused meie hansalinnadest.

Mis tantsudes teie käsitletava aja jooksul muutus? Millistele muutustele ühiskonnas võib see viidata?

See aeg on mitu sajandit pikk, nii et tantsumood jõudis mitu korda muutuda – pehmemast jäigemaks ja uuesti pehmemaks. Ma märkan küll üht üldist tendentsi: järjest rangem kontroll keha ja liikumise üle, kuidas istuda ja astuda. Aga see ei ole nii ainult tantsus, piisab, kui vaadata sama aja lauakombeid, ja seda, kuidas enesevalitsemise nõuded üldse järjest kasvavad. Norbert Elias seostas seda riikluse arenemisega – et sedamööda, kuidas keskvoim tugevneb, läheb inimestel vaja üha paremat enesekontrolli, et ühiskonnas läbi lüüa - ja ma usun teda.

Millised tantsud pakuvad ansamblile kõige suuremat naudingut? Millised on kõige keerulisemad? Miks?

Eri tantsijatel on väga erinevad eelistused. Mõni armastab kõige rohkem hästi seltskondlikke tantse, kus sammude peale ei pea eriti mõtlema ja saab end lasta tantsul kanda, umbes nagu tantsuklubis. Mõnele pakuvad tehniliselt keerulised tantsud rohkem. See, mis kellele keeruline

on, on samuti erinev – ühest küljest on Itaalia hilisrenessansi tantsus ja hispaania barokktantsus hästi filigraanset sammutehnikat, teisest küljest on prantsuse barokktantsus vaja jalgadega käsi koordineerida.

Mis on vanatantsude tantsimise juures kõige olulisem? Kõige keerulisem?

Enamik neist tantsudest on seltskonnatantsud, nii et tähtis on seda meeles pidada: põhimõtteliselt me mängime esinedes, et me ei esine, vaid oleme lihtsalt seltskonna liikmed, keda ülejäänud seltskond juhtumisi pealt vaatab. Keerulisust on mitmesugust: mõnel on alguses raske neid väikesi kiireid täpseid liigutusi, mida nõuab itaalia hilisrenessanss, piisavalt väikeseks ja täpseks saada ning oma ülakeha nii sirge hoida ja puusi nii vähe liigutada, nagu tollane hea toon nõudis. Raske võib olla ka mõne tantsu sammude järjekorda meeles pidada, sest vahel tundub, et tants ongi tehtud justkui mäluharjutuseks. Prantsuse barokis võib olla raske käsi jalgadega koordineerida.

Milles peitub Saltatriculi omapära?

Ma pakuks, et seesama seltskondlikkuse meelespidamine. Ja see, et me üritame tööpoolest võimalikult palju algallikatele tugineda, mitte ei pane lihtsalt vanaaegseid riideid selga ja ei tee sinna juurde suvalisi liigutusi. Aga me ei ole tegelikult päris ainuke selline trupp.

Miks peate oluliseks, et leiduks neid, kes keskaja ja renessansiaja tantse jätkuvalt tantsivad?

Ma ise ei tantsi ausalt öeldes selle mõttega, et oleks keegi, kes neid tantse jätkuvalt tantsib. Endal on lihtsalt lõbus.

Kuidas näeb välja Saltatriculi esinemiste ülesehitus?

Oleneb esinemisest. Pidudel tahab publik sageli rohkem ise õppida kui pealt vaadata ja seal teeme ise kõigest paar tantsu ja edasi juba kutsume ülejäänud rahva tantsima. Hansapäevade tüüpi festivalil, kus publik liigub palju ringi, on meil tavaliselt kontserdiformaat, tähendab, lihtsalt tantsime mitu tantsu järjest ja ma ütlen iga tantsu tutvustuseks paar sõna, kuigi iseenda jaoks võib need tantsud mingiks looks siduda. Paar korda oleme teinud ka sidusama looga etenduse. Tänavune pühapäevane kava, „Mats mõisahärraks” on selline sidusam lugu. Reedene kava on ühe siduva teemaga kontsert: kollaaž Shakespeare'i näidendites mainitud tantsudest.

Kas tantsukavad on üles ehitatud konkreetsetele lauludele ja lugudele või saab sama tantsu tantsida mitme loo järgi?

On tantse, mida tavaliselt improviseeriti, näiteks galjard, ja hea improvisaator saab galjardi tantsida suvalise õiges tempos galjardimuusika järgi. Just nagu heale valsitantsijale piisab, et orkester mängib valssi, see ei pea olema konkreetne lugu. Aga on päris palju tantse, millel on kindel sammujärjekord, tähendab, iga osa peab olema kindla pikkusega, ja neil tantsudel on oma kindel muusika. 15. sajandist on küll osa tantse selliseid, millel on kindel järjekord ja pikkus, aga muusikat ei ole säilinud. Nende jaoks üritan samast sajandist õige rütmi ja pikkusega lugusid leida.

Mida peate oma seni kõige paremaks või muus mõttes meeldejäavamaks esinemiseks?

Kõige rohkem on endale pakkunud sidusa loo või ühtse teemaga etendused – Shakespeare'i kava „Nagu meile meeldib”, mullune „Raevunud Orlando” ja tänavune „Mats mõisahärraks”. Meeldis ka 2010. aasta kava, mille panime kokku 16.-17. sajandi populaarsetest muusikalistest improvisatsiooniteemadest, mida võiks kutsuda tolle aja džässistandarditeks.

Mis on kõige olulisem, et tantsuansambli esinemine õnnestuks?

Hea keskendumine ehk? Aga selle saavutamiseks on vaja paljude asjade kokkulangemist: piisavalt proovitegemist, seda, et keskkond oleks mõnus ja publik huvitatud.

Mitmendat korda Pärnu Hansapäevadele tulemas olete?

Kui ma ei eksi, siis kaheksandat korda – oleme siin käinud 2007.-2009. aastal ja siis pärast väikest pausi alates 2012. aastast igal aastal.

Püüdke meenutada varasemaid Pärnu Hansapäevade külastusi ja esinemisi. Mis on olnud kõige meeldejäävamad seigad?

Esinemiste asemel meenus hoopis üks ammune äpardus 2007. või 2008. aastast: ühel meie noormehel lagunesid kostüümi juurde kuulvad sussid esinemise ajal tükkideks. Järgmist kontserti poleks nendega enam teha saanud. Õnneks sai kohe hansalaadalt uued sobivad jalanõud, mida ta kasutab siiani.

Ja endal on publikuna olnud Valgevene keskaja teatrit väga tore vaadata.

Mida ootate tänavustelt Pärnu hansapäevadelt?

Ise toredaid esinemisi ja huvilist publikut ning teiste põnevate esinejate nägemist. Mulle meeldib Pärnu hansapäevade ajakavas see, et naabruses asuvatel lavadel ei toimu asjad korraga, vaid kordamööda, nii et kui enda esinemine läbi, siis saab minna naaberlavale teisi vaatama.

Kas olete tutvunud ka seekordsete esinejatega? On seal keegi, kelle esinemist kõige enam ootate?

Natuke vaatasin. Mõni nimi on varasematest aastatest tuttav ja meeldis, näiteks kuulaks-vaataks heameelega Orient Accidenti. Vaatasin, et kavas on uued Itaalia esinejad, tahaks ka nemad kindlasti üle vaadata. Lisaks on etendused, kus me oleme otsapidi ise tegevad: üks meie tantsija osaleb Vaikuse Muusika „Rõõmulaulu” etenduses ja kõrvalt nähtud proovide põhjal võib arvata, et see tuleb huvitav. Mitu meie tantsijat tantsib Maljarka mustlasansamblis ja Rakvere Fiorettot juhendan ma ise, nii et olen nende esinemisel vähemalt teadustajana kohal, võib-olla tantsin ka ise kaasa. Ja Uus Vana Teater on muidugi alati kõrgel tasemel.